

A PSYCHOANALYTIC APPROACH TO AFANASY FET'S WORK, "A DREAM"

AFANASIY FET'İN "RÜYA" ADLI ESERİNE PSİKANALİTİK YAKLAŞIM

*Leyla KERİM*¹

ABSTRACT

The idea that literature and psychology which are based on human and the issues related to human in all their historical process should be scientifically explored from each other's perspective was first suggested by Sigmund Freud. Freud used the literary works as materials to examine their writers and protagonists better; consequently, his approach is known as the psychoanalytic criticism since he examined writers' and protagonists' earlier lives, dreams and psychologies through these literary works. In this respect, Afanasy Fet's work, "A Dream" could be considered as a very interesting study theme. Fet, who is not as well-known as L. N. Tolstoy and F. M. Dostoyevsky in Turkey, is one of the poets that belong to the literary approach known as the "Clean Art" in 19.th century Russian literature. The poem named "A Dream" has a special place among A. Fet's works because of its subject matter and its being one of the "clean art" works. The work is about Lieutenant Losev's vision he dreamt. The reason for us to choose this work which provided a basis for our study is that dreams have big importance regarding psychology, and they are directly connected to sub conscience. Due to the psychoanalytic approach, the works examined can be understood better, and the hidden factors can emerge. We recognize two different sub consciences in this work that is analyzed with psychoanalytic approach: first, a protagonist who is narrating his dream and feelings (Lieutenant Losev) and then Afanasy Fet whose feelings and psychology are reflected on the work. As a result of our analysis, we could say that Afanasy Fet reflected on Lieutenant Losev with regard to the deductions we get through the methods of psychoanalytic criticism. Since the methods of psychoanalytic criticism have not been given enough places in the studies on Russian Literature in Turkey, we believe that our study will be useful in this field.

Key Words: Dream, psychoanalyze, sub conscience, literature, psychology.

¹ Dr., Selçuk Üniversitesi, Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü, e-posta: leylahacizade@yahoo.com

ÖZET

Tarihi süreçleri içerisinde insanı ve insanla ilgili konuları temel alan edebiyat ve psikolojinin bilimsel bir bakış açısıyla birbirlerinin çerçevesinden araştırılması gerektiği görüşü ilk olarak Sigmund Freud tarafından ortaya atılmıştır. Freud, edebi eserleri, onların yazar ve kahramanlarını daha iyi araştırmak için bir malzeme olarak kullanmıştır; dolayısıyla kahramanların ve yazarların önceki yaşamları, rüyaları ve ruh hallerini bu eserler üzerinden incelediği için yaklaşımı psikanalitik eleştiri yöntemi olarak bilinmektedir. Türkiye'de L. N. Tolstoy ve F. M. Dostoyevski kadar bilinmeyen şair Afanasiy Fet'in "Rüya" adlı eseri de bu açıdan oldukça ilginç bir çalışma konusu sayılabilir. Fet, 19. yy. Rus edebiyatında "Temiz sanat" olarak bilinen eğilime ait şairlerdendir. "Rüya" adlı şiir, gerek konusu, gerekse de "temiz sanat" eserlerinden olma özelliğiyle, A. Fet'in eserleri arasında özel bir yere sahiptir. Eserin konusu, teğmen Losev'in gördüğü bir rüyayla ilgilidir. Çalışmamızın temelini oluşturan bu eseri seçmemizin sebebi, rüyaların psikoloji açısından oldukça büyük önem teşkil etmesi ve bilinçaltıyla doğrudan bağlantılı olmasıdır. Psikanalitik yorumlar sayesinde ele alınan eserler daha iyi anlaşılabilen, gizli kalmış unsurlar ortaya çıkabilmektedir. Psikanalitik yaklaşımla ele almış olduğumuz bu eserde iki farklı bilinçaltı görmekteyiz: öncelikle rüyasını ve duygularını anlatan bir kahraman (teğmen Losev) ve esere duygu ve ruh hali yansımış olan Afanasiy Fet. Çalışmamız sonucunda, psikanalitik eleştiri yöntemiyle edindiğimiz çıkarımlarla Afanasiy Fet'in, teğmen Losev'e yansıdığını söyleyebiliriz. Türkiye'de Rus edebiyatı üzerine yapılan incelemelerde psikanalitik eleştiri yöntemine pek yer verilmemiş olması sebebiyle, çalışmamızın bu alanda faydalı olacağı kanaatindeyiz.

Anahtar Kelimeler: Rüya, psikanaliz, bilinçaltı, edebiyat, psikoloji.

Giriş

İnsanla ilgili her şeyi konu edinen edebiyat ve psikolojinin birbirlerinin alanlarına dahil olması, bu iki beşeri bilim dalının birlikte araştırılmalarda kullanılması, çeşitliliğin ve çoğulculuğun tercih edildiği günümüzde artık kaçınılmazdır. Eskiden beri zaten ana konuları (insan) gereği bir arada olan edebiyat ve psikolojinin daha bilimsel bir bakış açısıyla birbirlerinin çerçevesinden araştırılması gerektiği görüşü Sigmund Freud tarafından ortaya atılmış, Alfred Adler, Carl Gustav Jung, Jacques Lacan, Erich Fromm, Wilhelm Reich ve Melanie Klein tarafından desteklenmiştir (Emre, 2006: 291-371). İsmet Emre'ye göre her iki bilimin de ortak noktası insanın fiziksel ve psikolojik yapısı, bilinçaltı, çağrışım metodu, hayal gücü, dil, çözümleme yöntemleridir (Emre, 2006: 298-308). Ahmet Sarı da "Psikanaliz ve Edebiyat" adlı kitabında psikanalizi, "edebiyatı derinliğine inceleyen ve onun labirentlerine dalıp, onu bir anlamda sökümlen bir bilim dalı" olarak belirtmektedir (Sarı, 2008: 76). Edebiyata psikanalitik yaklaşımla ilgili C. Ötgün (Ötgün, 2008), ve O. Cebeci (Cebeci, 2009) de kendi çalışmalarında önemli bilgiler vermektedirler.

Psikanalitik yaklaşımlarla edebi eserleri ele almak edebiyat biliminde Türkiye’de nispeten daha az çalışılmış olduğundan, çalışmamızın bu alanda faydalı olacağı kanaatindeyiz. Metinlere psikanalitik kuramla yaklaşım dediğimizde Rus edebiyatında öncelikle F. M. Dostoyevski gelir akıllara; zira kendisi psikolojik romanın önde gelen isimlerindedir. Fakat Türkiye’de L. N. Tolstoy ve F. M. Dostoyevski kadar bilinmeyen Afanasiy Fet’in Türkçeye çevrilmemiş olan “Rüya” adlı eseri (Фет, 1982: 481-487) bu açıdan oldukça ilginç bir çalışma konusu sayılabilir.

19. yy. Rus lirik şiirinde önemli bir yere sahip olan Afanasiy Fet’in yaşam öyküsü kısaca şöyle özetlenebilir: Şair, 23 Kasım (5 Aralık) 1820 yılında Johann Peter Karl Wilhelm Föt ve Yelizaveta Şarlotta Bekker’in oğlu olarak dünyaya gelir. Eşinden ayrılan Şarlotta Bekker, 1822’de Afanasiy Şenşin’le evlenir ve böylece küçük Afanasiy üvey babasının soyadını alır. 14 yaşındaki Afanasiy Şenşin’in belgelerindeki yanlışlık ortaya çıkınca soyadından, soyluluk unvanından ve Rus uyruğundan mahrum bırakılarak Afanasiy Föt olur. Şair, 1873’te Şenşin soyadını resmen geri alsa da edebi eserlerini ve çevirilerini Fet soyadıyla yazmaya devam eder.

Estonya’nın Viru şehrindeki Krümmer okulunda okuduğu sırada şiirler yazmaya ve filolojiye ilgi duymaya başlar. Moskova Üniversitesi’nde önce hukuk, daha sonra filoloji fakültelerinde okur. 1840 yılından itibaren aktif bir şekilde edebiyat çalışmalarına yoğunluk verir, edebi çevrelerde bulunur. Bu arada şiirler ve eserler yazmaya devam eden Fet’in hayatında, sevdiği kadın olan Mariya Kozminiçna Laziç’in ölümü derin bir iz bırakır. Bu acının etkisinin eserlere de yansıdığı görülmektedir. Yıllar sonra Fet, eleştirmen V. P. Botkin’in kız kardeşi Mariya Petrovna Botkina ile evlenir. Şair, 21 Kasım 1892’de vefat eder (https://ru.wikipedia.org/wiki/Фет,_Афанасий_Афанасьевич, 2014).

Fet, 19. yy. Rus edebiyatında “temiz sanat” (çistoye iskusstvo) olarak bilinen eğilime ait şairlerdendir. Söz konusu şairlerin eserleri genel olarak doğa, aşk ve sanat konuları üzerine yazılmıştır. A. Maykov, A. Fet, N. Şerbina vb. bu şairlerden olmuşlardır. Dönemin sosyal-siyasi sorunları “temiz sanat”ın konularından uzak tutulmuştur, çünkü bu eğilime göre, şiir tüm yaşam sorunlarından üstündür. Romantik kalabilen bu şairler, şiiri bir inanç olarak görmüşlerdir. Şairin iç dünyasına yönelmeleri onları nesnellikten uzaklaştırarak, daha çok kişiliğin anlamı, insan-doğa ilişkisi, sanatın anlamı üzerine felsefi görüşlere götürmüştür.

60’lı yılların başında, devrimci demokratlara karşı gelen Fet’e karşı açık bir tepki doğar; bunun sebebi ise Fet’in lirik şiirler yazmış, şiiri ise heyecanı aktarma ve aşkın, güzelliğin dünyasına giriş aracı olarak görmüş olmasıdır. Şairin aşk şiirleri sevinç ve umut doludur, şiirlerinin temel konusu doğaya hayranlıktır. Şiirlerinin en dikkat çekici özelliklerinden biri melodik olma özellikleridir. Devrimci demokrat eleştirmenler Fet’in sanatına her zaman değer vermiş, fakat konularının sınırlı olması ve politik görüşleri gibi konularda eleştirmişlerdir (История русской литературы 19. века, 1973: 449-450).

Eleştirmen V. P. Botkin, Fet'in eserleriyle ilgili "A. A. Fet'in şiirleri" adlı eleştiri yazısında dünya edebiyatında ve Rus edebiyatında şiirin durumunun ne olduğuna değinmiş, Fet'in şiirlerinin Rus edebiyatındaki yerini incelemiştir. Eleştirmen, içinde yaşadıkları çalkantılı dönemde şairin bu tür olayları eserlerine konu etmemesini takdirle karşılamıştır. Çünkü böyle karmaşık bir dönemde salt sanatsal konularda yazmış olmak ender rastlanır bir durumdur. Botkin, Fet'in duyguları işlemiş olmasıyla, şairin eserlerinin hep güncel kalacağını söylemiştir (Боткин, 2002: 282-333).

"Rüya" adlı şiir, gerek konusu, gerekse de "temiz sanat" eserlerinden olma özelliğiyle, şairin eserleri arasında özel bir yere sahiptir. Eserin konusu, teğmen Losev'in gördüğü bir rüyayla ilgilidir. Eser kahramanı Losev, hizmetinde olduğu kişinin evine gelir ve uyur; rüyasında kahraman, eve gelen lanetli ruhlarla karşılaşır ve o sırada, gerçek hayatta sevdiği ama ölmüş olan kızı görür. Sevdiği kız ona lanetli ruhların teklif ettiği hiçbir şeyi almamasını tembihler, bu arada bir zamanlar kız kardeşinin de teğmene aşık olduğunu söyleyerek, teğmenden ona ilgi göstermesini ister. Gördüğü kabustan uyanan kahraman, altı gündür hasta yatağında ateşli olarak yatmakta olduğunu öğrenir. Şiirde kahramanlarla ilgili fazla bilgiye rastlamıyoruz, çünkü Şarovskaya'nın da belirttiği gibi "Fet'in eserlerinde tamamlanmış psikolojik bir portre veya karakter yoktur, anlatılmak istenenler tam olarak tasvir edilmez, sevgilinin tasviri bile sınırlıdır. Kahramanın sosyal durumu, yaşam tecrübeleri, alışkanlıklarıyla ilgili her şey belirsizdir. Mekan tüm olarak bir ev veya bir bahçedir. Zaman belirsiz ve geneldir."

(Şarovskaya, https://ru.wikipedia.org/wiki/Фет,_Афанасий_Афанасьевич).

Eseri sıra dışı ve ilginç yapan husus, Fet'in bu rüyayı gerçekle gerçekdışı arasındaki ince çizgide yürütüyor olmasıdır. Okur ancak eserin son bölümünde kahramanın aslında hastalanmış olduğunu, hastalığı sebebiyle altı gün boyunca ateşler içinde uyduğunu öğrenir. Çalışmamızın temelini oluşturan bu eseri seçmemizin sebebi, rüyaların psikoloji açısından oldukça büyük önem teşkil etmesi ve bilinçaltıyla doğrudan bağlantılı olmasıdır. "Her düşün hiç olmazsa bazılarının gizli içeriğinde günlük yaşam kaygılarının bir parçasının bulunduğu açıktır" (Brenner, 1998: 163).

Psikanalitik eleştiri yöntemiyle ele alınan eserde ya eserden yola çıkılarak yazar incelenir, ya da yazardan yola çıkılarak eser; bu inceleme sırasında eserdeki olaylar-yazarın hayatı ve eser kahramanı-yazar bağlantısı (aralarındaki ilişki) ele alınır. Tahsin Yücel'in de belirttiği gibi, "ruhçözümleyici yazın incelemesinin yapmak istediği şey, yapıyla kendisini yaratmış olan birey arasında tutarlı bir koşutluk kurmak, yaklaşımının gerekçesiye, yapıyla oluşumunun yazarın ruhsal oluşumunun bir yansıması olduğu varsayımıdır" (Yücel, 2009: 56). "Freud'un bilinçaltıyla ilgili buluşlarına dayanan psikanalize dayalı eleştiri yöntemini, bazıları sanatçının psikolojisini, bilinçaltı dünyasını, cinsel komplekslerini vb. ortaya çıkartmak için; bazıları aynı zamanda bu buluşları eserlerini yorumlamak için kullanmış yine bazıları eserlerindeki kişilerin psikolojisini, davranışlarını açıklamak amacıyla uygulamışlardır (Moran, 1991: 149). Tam da bu noktada, inceleyeceğimiz eserdeki rüya ve bilinçaltı bize yardımcı olacaktır. Amacımız, söz konusu eleştiri yöntemini kullanarak hem eserdeki

kahramanın gerçek yaşamındaki olayları ve duygularını, hem de yine bu yöntemle kahramana yansıdığı kadarıyla Fet'in hayatını ele almaktır.

Bilinçaltında bastırılmış olan tüm duygular, yaşanmışlıklar ve dürtüler rüyalarda farklı şekillerde açığa çıkarlar. S. Freud, rüyaların insan yaşamından ve bastırılmış olan duygularından kesitler taşıdığını, rüyalarda görülen şeylerin birer sembol niteliğinde olduğunu "Rüyaların Yorumu 1-2" adlı eserinde ayrıntılı bir şekilde anlatmaktadır (ayrıntılı bilgi için bkz. Freud, Rüyaların Yorumu 1-2, 2000). Freud, söz konusu eserinde "rüyayı, gün boyunca direnmenin baskısı altında olan ama geceleri derin uyarım kaynaklarından destek alabilen dürtülerin ifade tarzı" olarak nitelendirmiştir (Freud, Rüyaların Yorumu-2, 2000: 731). Dr. Cem Keçe de bu konuyla ilgili olarak Freud'un görüşlerini "En İyi Terapistim Ben" adlı kitabında şu şekilde aktarmaktadır:

"Freud rüyaları bilinçdışı giden kral yolu olarak niteler. Rüya, uyku sırasında oluşan halüsinasyon (varsanım) niteliğinde bir yaşantıdır. Bilinçdışı güçler boşalma ve doyuma erişmek için bilinci zorlayan içgüdüsel istek ve gereksinimlerle doludur. Bunların içinde, şu ya da bu nedenle, doyurulması derin ego tarafından uygun görülmeyip bilinçdışı bastırılanlar orada korunmakta ve birikmektedir. Uyku sırasında derin egonun gerçeklikle ilişkisi kesilmekte ve böylece bilinçdışı yasaklanmış isteklerle ilgili uyanıklılığı azalmaktadır. Boşalmak için fırsat kollayan bu istekler ise uykuda derin ego tarafından çok daha gevşek bir sansür uygulandığı için bilince çıkmaya hazır durumda beklemektedir." (Keçe, 2009: 289).

Rüyaların insan yaşamında etkili bir yerinin olması, rüya motifinin edebi eserlerde geniş bir yer tutmasına sebep olmuştur. Rus edebiyatında da bunun çok sayıda örneklerine rastlamak mümkündür. Afanasiy Fet'in "Rüya", "Rüya ve Ölüm", "Rüya ve Pazifaya", "Uyu, henüz hava yeni aydınlanıyor, soğuk ve erken", "Ben uyuyorum. Dost canlısı bulutlar" eserlerinde de rüya motifi kullanılmaktadır. Bu eserlerde genel olarak karamsar bir ruh hali vardır, fakat şair umudunu da eklemiştir; yani şiirlerde siyahla beyaz bir aradadır. Bu birliktelik aslında insan ruhundaki uyumla birlikte çelişkileri de ortaya koymaktadır.

"Rüya" şiirinden örnek vererek durumu açıklığa kavuşturalım:

"18

Güneyde dalların gölgelerini,

Göletin çeliği andıran ışığını,

Kameriyeyi, masayı, ağaçlı yolun sonundaki bankı hatırlıyor musun?..

..."

Freud'un psikanalitik edebiyat kuramını oluşturmasında en önemli etkenlerden biri, onun rüyaları yorumlaması olmuştur; böylece rüyalarla insan yaşamının gerçekliği arasında doğrudan bir bağ kurmuştur (Sarı, 2008: 40-41). Bu durumun en güzel örneğini "Rüya" adlı eserde kahramanın rüyasına ölmüş olan sevgilisinin gelmesinde görebiliriz. Şiirde kahramanın gerçek hayatına rüyanın aynasından bakılır. Bu bakış doğrudan değil, bir cam parçasında kırılıp farklı renklere ve şekillere dönüşen ışık gibidir. Şiirin ilk bölümlerinde kahramanın sürekli olarak avizeyi vurgulaması, bu sembolü çağrıştırmaktadır. Losev hakkında pek bilgi vermeyen Fet, sadece rüyayı okurlarına anlatmıştır. Böylece tüm çıkarımı

ve yorumu okurlarına bırakmıştır. Teğmenin, rüyasında sevdiği kızı gördüğünde duygulanması ve onu yücelterek tasvir etmesi, bize kahramanın, sevgilisini unutmamış olduğunu ve hala sevdiğini göstermektedir:

“ 16

Birden 'Defolun, defolun buradan', diye bağırdı öncüleri. Aniden
Hepsi bir anda hemencecik kayboluverdi,
Parlak bir ses duydum,
Tıpkı çayır kuşunun sabah şakıması gibi,
Bir ipek hışırtısı gibi. Dostum, bu sen misin?
İstemedem tereddüt yaşadım, bağışla, affet!
Bunların hepsi bir rüya, boş bir sayıklama.
Ben uyuyorum ve harika bir rüya görüyorum!

17

Ama hayır, rüya da değil, boş aldatmaca da değil!
Kalbin zalim acısını yeniden dirilttin.
Ne kadar solgunsun, çehren ne kadar üzgün!
Ve elini yavaşça bana doğru uzatarak,
'Hasta ruhunun coşkusu dindir',
Dedi kısaca. Parlak görüntü (hayalet) karşısında titreyerek,
Onun konuşmasının tatlı sesine duygulanarak kulak kesildim.”

Bu kıtalardan kahramanın, kendi duygularını irdelediğini ve karşısında biri varmış gibi bir diyalog halinde olduğunu anlayabiliyoruz; bu durum, M. Tekin'in iç diyalog tanımıyla örtüşmektedir (Tekin, 2002: 259). Fet, aslında burada kahramanın gerçek yaşamından, gerçek duygularından kesitler göstermektedir bizlere. Teğmenin sevdiği kız ölmüştür fakat teğmen bu ölümü kabullenememiş ve onu unutamamıştır. Sevdiğinin ölümünü kabullenemeyişini, rüyasında onu canlı olarak görmesinden ve teğmenle konuşmasından anlayabiliriz.

Psikanalitik eleştirinin amaçlarından biri de esere bakarak yazarın/şairin kendi yaşamıyla (bastırmak zorunda kaldığı istekleri, geçmişiyle ilgili kaygı veya korkuları, cinsel dürtüleri, aşkı vs.) ilgili gerçek verilere ulaşmaya çalışmaktır (Emre, 2006; Sarı, 2008; Yücel, 2009). “Madem ki yazarı yazmaya iten, açığa vuramayıp bastırmak zorunda kaldığı isteklerdir, o halde bunlar bir yolunu bulup kılık değiştirerek kendilerini eserde belli edeceklerdir; tıpkı hepimizin rüyalarında kendilerini gösterdikleri gibi. Bundan ötürü bir sanat eserine, yazarın bilinçaltında kalmış isteklerinin, korkularının, vb. sembollerini taşıyan bir belge gibi bakabiliriz” (Moran, 1991: 152). Yukarıdaki dizelerden yola çıkarak 'kahraman eşittir yazar/şair' bağlamında Fet'in kendi hayatındaki kayıp dikkat çekicidir. Mariya Kozminiçna Laziç'in ölümü ile Teğmen Losev'in sevdiği kızı kaybetmesi örtüşmektedir. Psikanalitik eleştiri yöntemiyle bakacak olursak, “Rüya” şiirinde 'Fet eşittir Losev' diyebiliriz. Yani, şair bu eserinde teğmen timsalinde aslında kendisini anlatmıştır. Şairin kendi yaşamında yaşamış olduğu kayıp ve bunun sonucunda hüznün duygusu, sevdiğini unutamamış olmak eserin kahramanına yansıtılmıştır. Ne de olsa “‘Yazma edimi’ de bir davranış olduğundan, yazın

yaratımı da öteki davranışlar gibi çözümlenebilir, öğelerine ayrılabilir. Her yapıt, tıpkı düşünce gibi, bir ruhsal nedenliliğin sonucudur, bir 'açık içeriği', bir de 'gizli içeriği' vardır: yazarın iç evreninin ve onu hazırlarken çoğu kez hiç bilincinde olmadığı güdülenmelerin bir "yansıması"dır. Yazınsal psikanaliz bir yapıtın gizli içeriğinin çözümlenmesi olarak tanımlanır (Carlson-Filloux, 2000: 97).

"Rüya" adlı şiirin epigrafında yer alan Byron'ın "Manfred" adlı oyunundan alınmış olan şu alıntı da ayrıca dikkat çekici bir husustur:

"Nemesis. Hala susuyor. O bizim tarafımızda değil: başka güçlere ait."

Bu dizelerden şairin intikam ve adaletle ilgili birtakım düşünceler içerisinde olduğunu anlayabiliriz. Zira Nemesis, Yunan mitolojisinde bir intikam tanrıçasıdır ve intikamı adalet sağlamak için alır. Daha çok, fazla gururlu ve bencil kimseleri cezalandırır; kincidir, yapılan hatalarla kötülükleri karşılıksız bırakmaz. Bununla bağlantılı olarak, Fet'in yaşamına bir kez daha göz atmanın faydalı olacağını düşünüyoruz: Öz babası olan Johann Peter Karl Wilhelm Föt, eşinin kendisinden ayrılarak Afanasiy Neofitoviç Şenşin'le evlenmesi üzerine, başka bir kadınla evlenir ve oğlu Afanasiy Afanasyeviç Fet'i evladı olarak tanımaz, onu her türlü unvan ve miras hakkından mahrum bırakır. Şairin soyadı ve unvanı birkaç kez değişir, en sonunda hakkı olan her şeye ulaşır. Tüm bunlar küçük Afanasiy'de derin izler bırakır ve edebi çalışmalarına da yansır.

Afanasiy Fet'in, yaşamış olduğu olayların da etkisiyle, belirsiz ve genel, insanüstü anlamlar çağrıştıran düşünceler ve duygularını "Rüya"daki lanetli ruhlar ve kahramanın eser boyunca kendi duygularını anlatmasında da görebiliriz. Zaten şairin sanatının özelliği, D. N. Şmelyov'un da belirttiği üzere, anlaşılamayan, tanımlanamayan, belirsiz duyguları ifade etmeye çalışmasıdır (Шмелев, 2002: 700). Şiirdeki şu dizeler bu duruma iyi bir örnek teşkil etmektedir:

" 8

İşte farklı yüzler. Ne biçim bakıştır o!
 Bu bakışta yaşam parıltısı ve ölüm sabitliği bir arada.
 Siyah baca temizleyicileri ve
 Kıyafetleri alacalı bulacalı. Nasıl şeytanlar bunlar?
 "Bugün bizim bayramımız, maskeli balomuz,-
 İçlerinden çevik olanı cevapladı,-ama inanın,
 Rahatsız etsek de saygılıyız.
 Uykunuz kaçtıysa, o zaman biz burada balo düzenleriz."

Afanasiy Fet'in tanımlanamayana bu kadar ilgi duyması, şiirlerinin geneline hakim olan karamsar ruh hali, bazı kaynaklarda geçen, şairin kalp krizi geçirmeden önce intihar teşebbüsünde bulunması konusunda akıllarda soru işreti bırakmaktadır (www.ru.m.wikipedia.org). Şairin söz konusu karamsar ruh halini "Rüya" eserinde kahramanın, öncelikle ağır hasta olarak ateşler içinde yatmasında ve altı günün sonunda uyanmasında da görebiliriz:

" 24

İşte dalgalar sakinleştiler. Fakat karanlığa sürükledi
Kayık beni ve sallantı midemi bulandırdı.
Burnumu beyaz bir köpeğin yaladığını görüyorum.
Gerisini hatırlamıyorum. Sabah oldu,
Altı gün boyunca havale geçirdiğimi söylediler.
Biraz iyileşince bıraktım o evi şeytanlara ve gittim."

Şair, eserde kullanmış olduğu zıt kavramlarla (siyah-beyaz, aydınlık-karanlık gibi) yaşam ve ölüm arasındaki çizgiyi vurgulamaya çalışmıştır:

"1

Uyku tutmuyordu beni. Karanlık hava
Ne kadar da bunaltıcı ve yakıcı
Sanki sobanın ağzındaymışım gibi.
Ne kadar istersen bunalt beni, uykusuzluk
Mumları yakmayacağım, diye düşünüyordum.
Ay ışığı panjurlardan duvarlara vuruyordu,
Ve sanki avizenin her üç kenarını da canlandırmıştı."

Bu satırlardaki "karanlık- ay ışığı" kelimeleri, zıt kavramları açık bir şekilde ortaya koyan bir örnektir.

Şair, eserinde zıtlıkları sadece renklerle sınırlı tutmamıştır; şöyle ki, "yaşam-ölüm, gece/karanlık-gündüz/parlaklık, narin ses-sert ses" gibi karşıt anlamlı kelimeleri kullanarak hem okurun dikkatini çekerek anlatmak istediği şeyi vurgulamayı başarmış, hem de bilinçaltında yatan ikilemi yansıtmıştır:

"6

...
Gece öyle sakindi ki, her saat
Yeni bir korkunun sesi gibi çınliyordu.
Avizeye bakıyorum. Işığı sönmedi,
Gökkuşağının ortasındaymış gibi daha da parlak oldu.

"

"8

İşte farklı yüzler. Ne biçim bakıştır o!
Bu bakışta yaşam parıltısı ve ölüm sabitliği bir arada.

"

"11

...
-‘Ev sizin mi?’ – ‘Geceleyin evet. Gündüz uyumaya
Eski mezarlığa gideriz.

"

"22

Ve sesinin narin tonunun

Sertleştiğini duyuyorum,-

...”

Eserde iki kez vurgulanmış olan yalnızlık da Fet’in içinde bulunduğu ruh halini yansıtmaktadır:

“4

...”

Ben yalnızdım. Sıcaktan boğuluyordum,
Avizenin camları ise parlak bir şekilde yanıyordu.”

“5

...”

İki-üç öğrenci pencerenin altından geçti
Ve ‘Gaudeamus igitur’ şarkısını söyledi,
Sonra her şey tekrar uzaklarda donuklaştı,
Sadece ben yatakta çile çekiyordum.

...”

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz ki, psikanalitik yorumlar sayesinde ele alınan eserler daha iyi anlaşılabilen, gizli kalmış unsurlar ortaya çıkabilmektedir (Aytaç, 2009: 173). Psikanalitik yaklaşımla ele alınmış olduğumuz bu eserde iki farklı bilinçaltı görmekteyiz: öncelikle rüyasını ve duygularını anlatan bir kahraman (teğmen Losev) ve esere duygu ve ruh hali yansımış olan Afanasiy Fet. Bu sebeple teğmenin bilinçaltını ve geçmişini sadece onun rüyası aracılığıyla öğrenebiliyoruz; çünkü eserde teğmenle, onun yaşamıyla ya da geçmişle ilgili başka herhangi bir bilgiye rastlamıyoruz. Bunun yanı sıra poemde şairin yaşamıyla, duygularıyla ve düşünceleriyle bağlantı kurabileceğimiz kısımlar da göze çarpmaktadır. Dolayısıyla, psikanalitik eleştiri yöntemiyle edindiğimiz çıkarımlarla şair Afanasiy Fet’in iç dünyasının, eser kahramanı teğmen Losev’e yansımış olduğunu söyleyebiliriz.

KAYNAKÇA

- Aytaç, G. (2009). *Genel Edebiyat Bilimi*. İstanbul: Say Yayınları.
- Brenner, C. (1998). *Psikanaliz-Temel Kavramlar*. Ankara: HYB Yayıncılık.
- Cebeci, O. (2009). *Psikanalitik Edebiyat Kuramı*. İstanbul: İthaki Yayınları.
- Emre, İ. (2006). *Edebiyat ve Psikoloji*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Freud, S. (2000). *Rüyaların Yorumu-1*. Ankara: Öteki Yayınevi.
- Freud, S. (2000). *Rüyaların Yorumu-2*. Ankara: Öteki Yayınevi.
- Freud, S. (1995). *Sanat ve Sanatçılar Üzerine*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

- J. C. Carloni, J.-C. F. (2000). *Eleştiri Kuramları*. İstanbul: Multilingual.
- Keçe, A. C. (2009). *En İyi Terapistim Ben*. Ankara: Ütopya Grafik.
- Moran, B. (1991). *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ötgün, C. (2008). Sanat Yapıtına Yaklaşım Biçimleri. *Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat ve Tasarım Dergisi* , 159-178.
- Sarı, A. (2008). *Psikanaliz ve Edebiyat*. Erzurum: Salkımsöğüt Yayınları.
- Tekin, M. (2003). *Roman Sanatı-I*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Yücel, T. (2009). *Eleştiri Kuramları*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Боткин, В. П. (2002). Стихотворения А. А. Фета. *Библиотека русской критики-Критика 50-х годов 19. Века* (s. 282-333). içinde Москва: Издательство Олимп.
- История русской литературы 19. Века.*, (1973). Москва: Просвещение.
- Фет, А. А. (1982). *Сочинения в двух томах. Том 1*. Москва: Художественная литература.
- Шмелев, Д. Н. (2002). Несколько замечаний о поэтике Фета. Д. Н. Шмелев içinde, *Избранные труды по русскому языку*, (s. 700-709). Москва: Языки славянской культуры.
- www.ru.m.wikipedia.org. (tarih yok). Eylül 09, 2014 tarihinde wikipedia: www.ru.m.wikipedia.org adresinden alındı
- http://ru.wikipedia.org/wiki/Фет,_Афанасий_Афанасьевич . (2014, Ekim 22). Ekim 22, 2014 tarihinde wikipedia: http://ru.wikipedia.org/wiki/Фет,_Афанасий_Афанасьевич adresinden alındı.